

Sygn. akt III CK 685/04

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 czerwca 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Tadeusz Domińczyk

SSN Zbigniew Strus

w sprawie z powództwa A. K.

przeciwko (...) Huty (...) S.A., Oddział Huta im. T.(...) w K. - obecnie M.(...) S.A. w K.

o nakazanie i zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 17 czerwca 2005 r., kasacji powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 27 maja 2004 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 27 maja 2004 r. oddalił apelację powoda od wyroku Sądu Okręgowego w K. oddalającego powództwo o nakazanie stronie pozwanej opróżnienia i przywrócenia do stanu pierwotnego szczegółowo opisanej nieruchomości oraz zasądzenie wynagrodzenia w kwocie 802 400 zł za bezumowne korzystanie z tej nieruchomości.

Z dokonanych ustaleń wynika, że powód na podstawie decyzji Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 31 grudnia 1999 r. o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego nieruchomości w prawo własności stał się właścicielem spornej nieruchomości, pod powierzchnią której w latach 50-tych XX wieku założone zostały dla potrzeb strony pozwanej instalacje wodno-kanalizacyjne, elektryczne, sterownicze i teletechniczne. W planie miejscowym ogólnym zagospodarowania przestrzennego miasta Krakowa sporna nieruchomość gruntowa zlokalizowana jest w strefie ochronnej Huty im. T.(...) – poprzednika prawnego strony pozwanej. Sądy obu instancji uznając roszczenia powoda za bezzasadne powołały się na art. 33 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym, dalej jako „uzp” (Dz. U. Z 1999 r. Nr 15, poz.139), zgodnie z którym ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego kształtują wraz z innymi przepisami prawa, sposób wykonywania prawa własności. Sąd Apelacyjny podniósł, że powód nie wykazał, aby strona pozwana naruszyła jego władztwo lub uniemożliwiła korzystanie z nieruchomości w granicach wyznaczonych tym planem. Brak jest więc podstaw do uwzględnienia na podstawie art. 222 § 2 k.c. powództwa o przywrócenie stanu zgodnego z prawem, a także nieuzasadnione jest roszczenie o zasądzenie wynagrodzenia na podstawie art. 230 w zw. z art. 225 k.c. Sąd Apelacyjny podniósł, że stronie pozwanej nie można przypisać statusu posiadacza samoistnego, a zwłaszcza posiadacza samoistnego w złej wierze, a tylko taki posiadacz zobowiązany jest do wynagrodzenia za korzystanie z rzeczy. Odnosząc się do zarzutu apelacyjnego naruszenia art. 142 k.c., Sąd Apelacyjny podniósł, że przeznaczenie terenu objętego sporną nieruchomością pod urządzenia zaopatrzenia w wodę powoduje ograniczenie prawa własności, polegające na tym, że w razie niebezpieczeństwa zagrażającego dobrom majątkowym powód nie może sprzeciwić wejściu strony pozwanej na tę nieruchomość w celu usunięcia awarii urządzeń. W takiej sytuacji może tylko żądać naprawienia szkody, a takiego roszczenia powód nie zgłosił, a ponadto nie wykazał poniesienia jakiegokolwiek szkody.

Kasacja oparta została na podstawie naruszenia art. 5, 142 i 222 § 2 k.c. przez niewłaściwe ich zastosowanie, a także art. 225 w zw. z art. 224 § 2 k.c. przez ich niezastosowanie. Skarżący zarzucił ponadto naruszenie art. 33 w zw. z art. 2 i 3 uzp przez jego zastosowanie, mimo że przepis ten – w świetle art. 67 ust.1 uzp – nie obowiązywał w chwili wytoczenia powództwa. W ramach podstawy naruszenia przepisów postępowania skarżący zarzucił naruszenie art. 232 w zw. z art. 227 k.p.c., przy czym podstawy tej nie uzasadnił.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podstawa kasacji (art. 393¹ pkt 2 k.p.c.), w ramach której skarżący zarzucił naruszenie art. 232 w zw. z art. 227 k.p.c. nie została uzasadniona, nie mogła zatem odnieść skutku. Podnieść nadto należy, że adresatem art. 232 zd.1 k.p.c. są strony, a nie sąd, skoro przepis stanowi, że „strony są obowiązane wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne”. Przepis art. 232 zd. 2 k.p.c. stanowiący, że „sąd może dopuścić dowód nie wskazany przez stronę”, nie został naruszony przez Sąd Apelacyjny. Skarżący nie wskazał w kasacji okoliczności, w świetle których uprawnienie Sądu, o którym mowa w art. 232 zd. 2 PCK powinno zostać zrealizowane, nie wskazał nawet jaki dowód Sąd mógł, a nie dopuścić. Zaznaczyć należy, że w postępowaniu w sprawach gospodarczych, zważywszy na obowiązujące w nim reguły postępowania oparte na systemie prekluzji dowodowej oraz dyskrecjonalnej władzy sędziego, czynienie Sądowi zarzutu nieskorzystania z uprawnienia wynikającego z art. 232 zd. 2 k.p.c. nie znajduje żadnego usprawiedliwienia. Powołany w kasacji art. 227 k.p.c. stanowiący, że przedmiotem dowodu są fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie mógłby zostać naruszony, gdyby Sąd uczynił przedmiotem dowodu fakty nie mające takiego znaczenia i ta wadliwość postępowania dowodowego mogła mieć wpływ na wynik sprawy, bądź gdy Sąd naruszając przede wszystkim art. 217 § 2 w zw. z art. 227 k.p.c., odmówił przeprowadzenia dowodu na fakty mające istotne znaczenie (tj. fakty, których ustalenie jest konieczne z punktu widzenia normy prawnej, która miałaby zastosowanie w sprawie) wadliwie oceniając, iż nie mają one takiego charakteru. Skarżący na tego rodzaju wadliwość postępowania dowodowego nie powoływał się.

Za usprawiedliwiona uznać należało podstawę naruszenia prawa materialnego (art. 393¹ pkt 1 k.p.c.). Sądy obu instancji uznając roszczenie powoda za bezzasadne powołały się na art. 33 uzp, uznając że ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego ukształtowały w taki sposób wykonywanie prawa własności powoda, które pozbawiło go uprawnienia do żądania zgłoszonego w pozwie. Skarżący trafnie wskazał w kasacji, że Sąd Apelacyjny poza przytoczeniem tego przepisu nie wyjaśnił znaczenia regulacji przyjętej w tym przepisie, a przede wszystkim – zważywszy na unormowanie przyjęte w art.67 uzp, a także w art.87 i 88 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz.717 ze zm.) - jego mocy obowiązującej.

Sąd Apelacyjny oceniając zasadność roszczenia powoda przyjął założenie, że roszczenie powoda zasługiwałoby na uwzględnienie tylko w przypadku, gdyby stronie pozwanej można było przypisać przymiot samoistnego posiadacza w złej wierze, bowiem „tylko taki zobowiązany jest do wynagrodzenia za korzystanie z rzeczy”, a pozwany takiego przymiotu nie ma. Przyjmując takie założenie Sąd Apelacyjny uznał zarzut apelacyjny naruszenia art. 222 § 2 oraz art. 225 w zw. z art. 224 § 2 k.c. za bezzasadny.

Sąd Apelacyjny nie uwzględnił, że w orzecznictwie prezentowany jest trafny pogląd, według którego władztwo przedsiębiorstwa eksploatującego gazociąg odpowiada faktycznemu władztwu wynikającemu z prawa służebności, co pozwala uznać je za posiadacza służebności, do którego na podstawie art. 352 § 2 k.c. stosuje się odpowiednio przepisy o posiadaniu rzeczy w tym art. 224 § 2 – art. 225 k.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2002 r. III CZP 64/02). Sąd ten ponadto bezzasadnie ocenił – co trafnie zarzucił skarżący – roszczenie powoda w płaszczyźnie art. 142 k.c., który w świetle dokonanych ustaleń, a przede wszystkim zgłoszonego roszczenia nie miał zastosowania. Zwrócić ponadto należy uwagę, że Sąd Apelacyjny przytaczając ustalenia dokonane przez Sąd I instancji wskazał na fakt niewykazania przez powoda jakiegokolwiek szkody oraz niewskazania przez powoda możliwości przeprowadzenia instalacji w innym miejscu, co mogłoby wskazywać, iż okoliczności te Sąd Apelacyjny uznał za istotne przy ocenie roszczeń powoda. Podnieść zatem należy, że ocena zasadności roszczeń uzupełniających nie może być uzależniana od wystąpienia szkody. Wyłącznym źródłem i przyczyną roszczeń wynikających z przepisów art. 224 – 225 k.c. jest jedynie samoistne posiadanie cudzej rzeczy, które nie jest tożsame tylko z pozbawieniem właściciela wszystkich elementów faktycznego władztwa nad rzeczą, ale może także polegać na takim korzystaniu z rzeczy przez niewłaściciela, które narusza prawo własności w inny sposób, aniżeli w sposób pozbawiający właściciela faktycznego władztwa.

Za trafne uznać należy, prezentowane w najnowszych wypowiedziach w doktrynie, stanowisko dopuszczające łączenie roszczeń uzupełniających z roszczeniem negatoryjnym. Stanowisko to oparte jest na tezie, że zasada „nie łączenia” roszczenia negatoryjnego z roszczeniami uzupełniającymi doznaje „korekty” w przypadku posiadania służebności. Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 17 czerwca 2005 r., III CZP 29/05 uznał z kolei, że właścicielowi nieruchomości przysługuje roszczenie o d p o w i e d n i e wynagrodzenie za korzystanie z niej przeciwko posiadaczowi

służebności w złej wierze, niezależnie od zgłoszenia roszczenia określonego w art. 222 § 2 k.c. Roszczenia uzupełniające mogą więc być dochodzone zarówno łącznie z roszczeniem negatywnym, jak i niezależnie od takiego roszczenia.

Wobec tego, że ocena prawna roszczeń powoda dokonana została przez Sąd Apelacyjny przy błędnym założeniu, że tylko pozbawienie władztwa i uniemożliwienie uzyskiwanie pożytków uzasadnia zgłoszone przez powoda roszczenia („powód nie wykazał, aby strona pozwana naruszyła jego władztwo lub uniemożliwiła korzystanie z nieruchomości..., a także uniemożliwiła uzyskiwanie pożytków”), odniesienie się do argumentów, które miałyby uzasadniać zastosowanie art. 5 k.c. byłoby przedwczesne. Niewątpliwie zwłaszcza żądanie usunięcia instalacji zasługuje na zbadanie, czy nie stanowi ono nadużycia prawa. Ocena w tym zakresie możliwa będzie przy prawidłowej – przedstawionej wyżej - wykładni przepisów prawa.

Z przytoczonych względów należało orzec, jak w sentencji wyroku (art. 393¹³ § 1 k.p.c. w zw. z art. 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98).